

Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Παναγιώτα Εκίζογλου, Στυλιανή Ασδέρη, Εμμανουήλ Γαρουφάλλου
ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της συλλογής των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Η παρουσία τους στο χώρο αυτό συνέβαλε στην ταχύτερη τέλεση των βιβλιοθηκονομικών εργασιών, την άμεση παροχή πληροφοριών στο κοινό, αλλά και την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών στις βιβλιοθήκες. Η εισήγηση αυτή παρουσιάζει τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη σε τρία ακαδημαϊκά ιδρύματα της Θεσσαλονίκης και είχε ως στόχο τη συγκέντρωση στοιχείων γύρω από τη χρήση των Ηλεκτρονικών Πηγών από τους βιβλιοθηκονόμους, την εκπαίδευσή τους στις πηγές αυτές και την επίδραση τόσο της χρήσης όσο και της εκπαίδευσης στη βιβλιοθηκονομική εργασία.

Λέξεις-Κλειδιά: Ηλεκτρονικές Πηγές, Διαδίκτυο, Παγκόσμιος Ιστός, Ηλεκτρονικός Κατάλογος, Ηλεκτρονικά Περιοδικά, CD-ROMs, Βιβλιοθηκονόμοι, Εκπαίδευση, (Συχνότητα) Χρήση(ς)

USE OF ELECTRONIC INFORMATION RESOURCES IN ACADEMIC LIBRARIES OF THESSALONIKI

Panagiota Ekizoglou, Styliani Asderi, Emmanouel Garoufallou

TEI of Thessaloniki, Department of Library Science and Information Systems

ABSTRACT

The electronic information resources form an integral part of the academic libraries. Their implementation resulted in improved library services and in faster and more efficient provision of quality information and services. This paper presents the results of a survey carried out in the three academic institutions of Thessaloniki which aimed to investigate the use of electronic information resources from librarians, the impact on their work and their education on these resources.

Keywords: Electronic Resources, Internet, WWW, OPAC, Electronic Journals, CD-ROMs, Librarians, Education, Usage (Frequency)

1. Εισαγωγή

Η διεξαγωγή ερευνών στις βιβλιοθήκες αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την αποτίμηση της κατάστασης που επικρατεί. Στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, ωστόσο, ο αριθμός των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί με αντικείμενο τις Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης (ΗΠΠ) είναι περιορισμένος, ενώ ακόμη λιγότερες είναι οι έρευνες που επικεντρώνονται στη χρήση τους από τους βιβλιοθηκονόμους. Οι ραγδαίες εξελίξεις, όμως, που συντελέστηκαν τα τελευταία χρόνια μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ) καθιστούν αναγκαία τη διερεύνηση του βαθμού ανάπτυξης των ΗΠΠ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Μέσω της έρευνας αυτής επιδιώχθηκε η εξέταση της χρήσης των Ηλεκτρονικών Πηγών από τους βιβλιοθηκονόμους των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της Θεσσαλονίκης. Στο άρθρο αυτό θα παρουσιαστούν παλαιότερες έρευνες σχετικά με τις ΗΠΠ, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, καθώς επίσης τα συμπεράσματα και οι προτάσεις στις οποίες κατέληξαν οι ερευνητές.

2. Μεθοδολογία

Σκοπός της έρευνας ήταν να μελετήσει την επίδραση των Ηλεκτρονικών Πηγών Πληροφόρησης στους βιβλιοθηκονόμους του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (ΠΜ) και του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης (ΤΕΙ-Θ) και να αποτυπώσει την κατάσταση που επικρατούσε γύρω από τις ΗΠΠ στις βιβλιοθήκες αυτές.

Η έρευνα είχε πέντε επιμέρους στόχους:

- Να καταγράψει την εξέλιξη που συντελέστηκε στις βιβλιοθήκες στον τομέα των ΗΠΠ.
- Να ερευνήσει τις δυνατότητες πρόσβασης που παρέχουν οι βιβλιοθήκες στις ΗΠΠ και το Διαδίκτυο.
- Να καταγράψει το μέγεθος της χρήσης του Διαδικτύου από τους βιβλιοθηκονόμους.
- Να διευκρινίσει τα είδη των ΗΠΠ που χρησιμοποιούνται από τους βιβλιοθηκονόμους και τη συχνότητα χρήσης της εκάστοτε ηλεκτρονικής πηγής.
- Να ερευνήσει την εκπαίδευση που έχουν λάβει οι βιβλιοθηκονόμοι στις ΗΠΠ και να προσδιορίσει την επίδρασή της στη χρήση αυτών των πηγών.

Η διεξαγωγή έρευνας απαιτεί την ύπαρξη και τήρηση συγκεκριμένης στρατηγικής. Στην έρευνα αυτή έγινε χρήση συνδυασμού μεθόδων για τη συγκέντρωση τόσο ποιοτικών όσο και ποσοτικών δεδομένων. Για τη συγκέντρωση γενικών στοιχείων γύρω από τις ΗΠΠ, αλλά και την ανάπτυξη των τελευταίων στις βιβλιοθήκες τόσο της Ελλάδας όσο και του εξωτερικού χρησιμοποιήθηκαν οι μέθοδοι της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, καθώς και της αναζήτησης σε πηγές του Διαδικτύου. Το ερωτηματολόγιο θεωρήθηκε ως η καταλληλότερη μέθοδος έρευνας για τη συλλογή δεδομένων αναφορικά με τις ΗΠΠ και την εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων σε αυτές.

Διεξήχθη πιλοτική έρευνα στους βιβλιοθηκονόμους του ΤΕΙ-Θ για να ελεγχθεί η αποτελεσματικότητα του ερωτηματολογίου. Ο πληθυσμός της έρευνας αποτελούνταν από πτυχιούχους βιβλιοθηκονόμους, αλλά και όσους επιτελούσαν βιβλιοθηκονομικές εργασίες στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, είτε ήταν μόνιμοι, είτε ήταν συμβασιούχοι. Ωστόσο, εξαιρέθηκαν οι εργαζόμενοι που εκτελούσαν εργασίες πέραν των βιβλιοθηκονομικών (π.χ. λογιστές, πληροφορικοί), καθώς επίσης και οι φοιτητές που απασχολούνταν στα πλαίσια της πρακτικής εξάσκησης τους ή εργάζονταν ως βοηθοί. Το τελικό ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελούνταν από 35 ερωτήσεις διανεμήθηκε τον Ιούνιο του 2002 σε 163 βιβλιοθηκονόμους,

εκ των οποίων ανταποκρίθηκαν οι 128. Τη συγκέντρωση των ερωτηματολογίων ακολούθησε η ανάλυση των απαντήσεων με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS.

3. Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης

Οι Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης, παρά τη σύντομη ιστορία τους έχουν εισέλθει δυναμικά στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Η εφαρμογή τους στο χώρο αυτό ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1970, ενώ ουσιαστικό ρόλο διαδραμάτισαν από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα συμβάλλοντας στην επίλυση χρόνιων προβλημάτων οργάνωσης, διαχείρισης και διάθεσης των πληροφοριών. Στο άρθρο αυτό θα παρουσιαστούν ενδεικτικά ορισμένες έρευνες, που διεξήχθησαν τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, και έχουν ως αντικείμενο τη χρήση των ΗΠΠ από τους βιβλιοθηκονόμους. Η παρουσίαση αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία μιας σφαιρικής εικόνας για την κατάσταση που επικρατεί γύρω από τις ηλεκτρονικές πηγές στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

3.1. Χρήση των ΗΠΠ σε βιβλιοθήκες του εξωτερικού

Στο εξωτερικό και ειδικότερα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) οι ηλεκτρονικές πηγές έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολλών ερευνών. Συγκεκριμένα, οι Cahalan και Justh (2003α, 2003β) πραγματοποίησαν διαδοχικές έρευνες στο σύνολο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών το 1996 και το 1998. Η πρώτη έρευνα έδειξε ότι 79.9% των βιβλιοθηκών διέθετε ηλεκτρονικό κατάλογο (OPAC), το 69.7% προσέφερε ηλεκτρονικά περιοδικά πλήρους κειμένου και το 80.9% παρείχε πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Στη δεύτερη έρευνα το 84.2% των βιβλιοθηκών διέθετε ηλεκτρονικό κατάλογο, το 80.8% προσέφερε ηλεκτρονικά περιοδικά πλήρους κειμένου και το 94.6% παρείχε πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Συγκρίνοντας τις παραπάνω έρευνες γίνεται αντιληπτό ότι κατά την περίοδο 1996-98 σημειώθηκε αύξηση 10-15% περίπου στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες που παρείχαν οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες των ΗΠΑ. Έρευνα σε μικρές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες των ΗΠΑ (Burkhardt, 1997) έδειξε ότι μόλις το 61.8% παρείχε πρόσβαση στο Διαδίκτυο, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των CD-ROMs ήταν 88.4%. Ακόμη, τα αποτελέσματα σειράς ερευνών που πραγματοποίησαν οι Tenopir και Ennis (1998) κατά τα έτη 1991, 1994 και 1997 στις βιβλιοθήκες της Ένωσης Ερευνητικών Βιβλιοθηκών (Association of Research Libraries) έδειξαν ότι το 1997 πάνω από το 73% των βιβλιοθηκών παρείχε πρόσβαση σε περισσότερους από 100 Η/Υ, σε αντίθεση με το 1994 όπου μόλις το 59% διέθετε ανάλογο αριθμό υπολογιστών. Από την άλλη, οι Zumalt και Pasicznyuk (1998) διερευνώντας δικτυακούς τόπους (websites) που χρησιμοποιούνταν για την απάντηση πληροφοριακών ερωτήσεων διαπίστωσαν ότι το Διαδίκτυο αποτελούσε μια σταθερή πηγή πληροφόρησης, που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την απάντηση ερωτημάτων σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Επίσης, στα τέλη του 1998 οι Weessies και Wales (1999) ερευνώντας θέματα του Διαδικτύου διαπίστωσαν ότι το 49% των βιβλιοθηκών διέθετε γραπτή πολιτική για τη χρήση του.

Οι Γαρουφάλλου και Σιάτρη (1998) εξέτασαν την επίδραση του Διαδικτύου στις πληροφοριακές υπηρεσίες των βρετανικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όλες οι βιβλιοθήκες παρείχαν πρόσβαση στο Διαδίκτυο και όλοι οι βιβλιοθηκονόμοι χρησιμοποιούσαν καθημερινά τον Παγκόσμιο Ιστό. Το 84% σημείωσε ότι χρησιμοποιούσε το Διαδίκτυο ως πηγή πληροφόρησης, ενώ αυτοί που δε το χρησιμοποιούσαν ως πληροφοριακό εργαλείο (16%) πρόβαλαν ως αιτίες, είτε τη δυσκολία ανάκτησης της επιθυμητής πληροφόρησης, είτε την αμφισβητήσιμη ποιότητα των αποτελεσμάτων της αναζήτησης. Όσον αφορά στη συχνότητα ανάκτησης της επιθυμητής πληροφορίας από το Διαδίκτυο, το 9% ανακτούσε πληροφορίες πολύ συχνά, το 43% συχνά και το 46% σπάνια. Επίσης, το 53% των βιβλιοθηκονόμων έκρινε την ανακτημένη από το Διαδίκτυο πληροφόρηση ως έγκυρη, ενώ αντίθετη άποψη είχε το 43%.

Η παγκόσμια, όμως, διάσταση της επίδρασης των ΗΠΠ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες διαφαίνεται από την διεξαγωγή ερευνών και σε άλλες χώρες. Ειδικότερα, έρευνα που έγινε το 1999 στο Πακιστάν έδειξε ότι “ο απαιτούμενος τεχνικός εξοπλισμός για τη χρήση του Διαδικτύου ήταν πολύ περιορισμένος” (Saeed κ.ά. 2000, σ. 156), γεγονός που σε συνδυασμό με την έλλειψη εξοικείωσης του προσωπικού δημιουργούσε σημαντικά προβλήματα στη χρήση του. Έρευνα των Cullen και Huanwen (1999) στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Κίνας και της Νέας Ζηλανδίας έδειξε ότι οι ΗΠΠ αποτελούν πραγματικότητα στις βιβλιοθήκες αυτές, ωστόσο διαπιστώθηκε ότι στην Κίνα οι online υπηρεσίες παρέχονταν από μικρό ποσοστό βιβλιοθηκών λόγω του υψηλού κόστους των τηλεπικοινωνιών. Τέλος, οι Abdoulaye και Majid (2000) σε έρευνα για την αξιοποίηση του Διαδικτύου στις πληροφοριακές υπηρεσίες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Μαλαισίας, συμπέραναν ότι υπήρχε ευνοϊκό κλίμα γύρω από τη χρήση του Διαδικτύου αλλά και ικανοποιητικό επίπεδο γνώσεων χειρισμού του από τους βιβλιοθηκονόμους.

Η ραγδαία εξέλιξη των ΗΠΠ στις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών καταγράφεται μέσα από τις πολλές έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε αυτό τον τομέα και αποτυπώνουν τον προβληματισμό της βιβλιοθηκονομικής κοινότητας γύρω από τις εφαρμογές, την ανάπτυξη και επίδραση των ΗΠΠ.

3.2. Χρήση των ΗΠΠ σε βιβλιοθήκες της Ελλάδας

Σε αντίθεση με το εξωτερικό, στην Ελλάδα οι λίγες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν επικεντρώθηκαν κυρίως στην εισαγωγή της νέας τεχνολογίας στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Παρακάτω παρουσιάζονται τα σημαντικότερα, για τη συγκεκριμένη έρευνα, στοιχεία που προέκυψαν από την ανασκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας. Οι Ζάχος και Παπαϊωάννου (1991, σ. 63) ήταν από τους πρώτους που ερεύνησαν το επίπεδο αυτοματισμού των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας αυτής, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι “ο αυτοματισμός των βιβλιοθηκών αντιμετωπιζόταν αποσπασματικά και επιπόλαια, χωρίς κανένα γενικότερο σχεδιασμό και προοπτική”. Ωστόσο σε νεώτερη έρευνα που διεξήγαγε ο Ζάχος (1995) ανέκτησε πιο ενθαρρυντικά αποτελέσματα, καθώς, αν και σε μικρό βαθμό, αυξήθηκε ο αριθμός των βιβλιοθηκών που βρισκόταν στο στάδιο του αυτοματισμού.

Οι Γαρουφάλλου και Σιάτρη (1999, σ. 65), επίσης, ερεύνησαν την επίδραση της τεχνολογίας της πληροφόρησης στους ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους. Από τα αποτελέσματα έγινε εμφανές ότι οι ΗΠΠ αποτελούσαν μέρος της συλλογής των περισσότερων βιβλιοθηκών, έστω και αν η χρήση τους -με εξαίρεση το Διαδίκτυο- ήταν σχετικά περιορισμένη. Ωστόσο, “η εξέλιξη και η ανάπτυξη [των βιβλιοθηκών] δεν επιτυγχάνεται από τη μια μέρα στην άλλη, αλλά απαιτεί συνεχιζόμενη προσπάθεια και προγραμματισμό”. Οι ερευνητές συμπέραναν ότι η παροχή εκπαίδευσης στους βιβλιοθηκονόμους σχετικά με τις ΗΠΠ είναι πρωταρχικής σημασίας για την ανάπτυξη των ελληνικών βιβλιοθηκών. Τέλος, οι Χατζημαρή και Ζουπάνος (2001) στη μελέτη τους με επίκεντρο τις υπηρεσίες που παρείχαν οι ελληνικές επιστημονικές βιβλιοθήκες μέσω των ιστοσελίδων τους συμπέραναν ότι οι βιβλιοθήκες αυτές προσφέρουν πολλές νέες ηλεκτρονικές υπηρεσίες, κάνοντας σημαντικά βήματα προς την ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών τους. Οι παραπάνω έρευνες υποδηλώνουν ότι ο εκσυγχρονισμός των βιβλιοθηκών συντελέστηκε τα τελευταία έξι χρόνια κάτω από την επίδραση του ΕΠΕΑΕΚ. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος αυτού πραγματοποιήθηκαν σημαντικές αλλαγές στον τομέα των ΗΠΠ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, ενώ νέα πρόοδος και ανάπτυξη των βιβλιοθηκών αναμένεται να σημειωθεί έως το 2006 μέσω του ΕΠΕΑΕΚ II.

4. Αποτελέσματα της έρευνας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από τις απαντήσεις των εργαζομένων στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Θεσσαλονίκης. Από

τους 128 βιβλιοθηκονόμους που συμμετείχαν στην έρευνα, το 76.2% προερχόταν από το ΑΠΘ, εκ των οποίων το 18.8% απασχολείται στην κεντρική βιβλιοθήκη και το 56.3% στις βιβλιοθήκες των σχολών και των τμημάτων του Ιδρύματος. Επίσης, στην έρευνα συμμετείχε το 94.4% των βιβλιοθηκονόμων του ΠΜ και το 78.9% του ΤΕΙ-Θ. Το υψηλό ποσοστό συμμετοχής στην έρευνα (78.5%) καθιστά εφικτή τη διαμόρφωση μιας αντιπροσωπευτικής εικόνας των συγκεκριμένων βιβλιοθηκών.

4.1. Δημογραφικά στοιχεία – Γενικές ερωτήσεις

Το 85.9% των συμμετεχόντων στην έρευνα ήταν γυναίκες και το 13.3% άνδρες. Επίσης το 36.7% ήταν ηλικίας 18-30 ετών, το 50% ήταν μεταξύ 31-40 ετών, το 9.4% ήταν ηλικίας 41-50, ενώ το 3.9% ήταν πάνω από 51 ετών. Όσον αφορά στην προϋπηρεσία τους το 40.6% εργαζόταν λιγότερο από 5 χρόνια, το 26.6% από 6 έως 10 χρόνια, το 18% από 11 έως 15 χρόνια, ενώ το 10.2% από 16 έως 20 χρόνια. Μόλις το 3.1% δήλωσε ότι είχε προϋπηρεσία άνω των 21 χρόνων. Η πλειοψηφία των βιβλιοθηκονόμων (32%) εργαζόταν στο τμήμα επεξεργασίας υλικού, ενώ το 21.1% απασχολούνταν στο πληροφοριακό και δανειστικό τμήμα της βιβλιοθήκης. Ακόμη, το 11.7% ανέφερε ότι ασχολείται με το σύνολο των βιβλιοθηκονομικών εργασιών καθώς αποτελούσε το μοναδικό προσωπικό της βιβλιοθήκης. Το 30.5% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε ότι ήταν πολύ εξοικειωμένο με τους Η/Υ, το 52.3% εκτίμησε ότι είχε αρκετές γνώσεις, ενώ μόλις το 3.1% είχε περιορισμένες γνώσεις. Το 56.2% των ερωτηθέντων δεν είχε καμία ευθύνη γύρω από την επιλογή, ανάπτυξη και διάδοση των ΗΠΠ. Το 35.2% απάντησε ότι είχε κάποια συμμετοχή στην ανάπτυξη των ΗΠΠ, από το οποίο το 12.5% είχε ως αρμοδιότητα την εκπαίδευση των χρηστών, ενώ μικρότερα ποσοστά βιβλιοθηκονόμων ασχολούνταν με την ενημέρωση του ηλεκτρονικού καταλόγου, την επιλογή των ΗΠΠ, την προώθηση της χρήσης τους στο κοινό και την παρακολούθηση της λειτουργίας τους.

Στην έρευνα κρίθηκε σκόπιμη η συγκέντρωση δεδομένων που αφορούσαν γενικότερες κρίσεις των εργαζομένων γύρω από τις ΗΠΠ. Όσον αφορά στη μορφή πληροφόρησης που οι εργαζόμενοι προτιμούσαν, το 60.9% εκδήλωσε ευνοϊκότερη στάση απέναντι στην ηλεκτρονική πληροφόρηση, ενώ μόλις το 7.8% των βιβλιοθηκονόμων επέλεξε την έντυπη μορφή. Ωστόσο, το 27.3% επέλεξε συνδυασμό και των δύο μορφών πληροφόρησης. Αιτιολογώντας την προτίμησή τους στην ηλεκτρονική μορφή, το 46.1% των εργαζομένων ανέφερε την ταχύτητα ενημέρωσης, πρόσβασης και εξυπηρέτησης των εκάστοτε πληροφοριακών αναγκών. Το 17.2% των βιβλιοθηκονόμων επέλεξε την ηλεκτρονική μορφή λόγω ευκολίας και ευχρηστίας, ενώ κάτω από το 3% λόγω της πληθώρας των πληροφοριών που παρέχει, την αποδοτικότητά της και των πολλαπλών δυνατοτήτων έρευνας. Η έντυπη μορφή πληροφόρησης προτιμήθηκε κυρίως για λόγους παραδοσιακούς, εξοικείωσης και συνήθειας (5.5%) και δυσκολίας ανάγνωσης από την οθόνη του Η/Υ (2.3%). Από την άλλη, το 15.6% των συμμετεχόντων προτιμούσε τη χρήση τόσο της έντυπης όσο και της ηλεκτρονικής πληροφόρησης, καθώς έκρινε ότι αλληλοσυμπληρώνονται και ότι πρέπει να χρησιμοποιούνται ανάλογα με την εκάστοτε πληροφοριακή ανάγκη.

Στα πλαίσια της έρευνας οι βιβλιοθηκονόμοι κλήθηκαν να διατυπώσουν την εκτίμησή τους γύρω από την ευκολία χρήσης, τη χρησιμότητα και προσβασιμότητα των ΗΠΠ, αλλά και τη σταθερότητα και εγκυρότητα των πληροφοριών τους. Εδώ θα παρουσιαστούν επιλεκτικά μόνο οι απόψεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση του Διαδικτύου όπου η εγκυρότητα και σταθερότητά του συγκέντρωσαν υψηλά ποσοστά θετικών εκτιμήσεων (68.7% και 64% αντίστοιχα). Το γεγονός αυτό προκαλεί εντύπωση λόγω της απουσίας ελέγχου στην ποιότητα των δεδομένων που εισάγονται στο Διαδίκτυο, αλλά και της αστάθειάς τους λόγω των απροειδοποίητων αλλαγών στα URL τους. Επίσης, σημειώνεται ότι οι περισσότερες αρνητικές απόψεις εκδηλώθηκαν για τη

σταθερότητα του ηλεκτρονικού καταλόγου (16.4%), γεγονός που προκαλεί έκπληξη καθώς πρόκειται για μια πηγή που δημιουργείται από τους ίδιους τους βιβλιοθηκονόμους και οι πληροφορίες που περιλαμβάνει είναι αποτέλεσμα της εργασίας τους.

Σχετικά με την προσωπική παρακολούθηση των εξελίξεων στο χώρο των ΗΠΠ, το 64.8% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε ότι παρακολουθούσε τις εξελίξεις, ενώ το 30.5% ότι δεν τις παρακολουθούσε. Οι κύριοι τρόποι ενημέρωσης των εργαζομένων ήταν τα σεμινάρια και η επικοινωνία με συναδέλφους (21.1% αντίστοιχα), οι πηγές του Διαδικτύου (20.3%) και τα ηλεκτρονικά ή έντυπα περιοδικά (17.2%). Οι βιβλιοθηκονόμοι που δεν ενημερώνονταν για τις εξελίξεις στις ΗΠΠ δήλωσαν ως αιτίες την έλλειψη χρόνου (6.2%), τη φύση της εργασίας (3.9%) και της άγνοιας των τρόπων ενημέρωσης (2.3%). Όσον αφορά στην παρακολούθηση των εξελίξεων από τη βιβλιοθήκη, το 80.5% των βιβλιοθηκονόμων πίστευε ότι η βιβλιοθήκη του τις παρακολουθούσε κυρίως μέσα από δραστηριότητες όπως η εκπαίδευση του προσωπικού της στις νέες πηγές (18.8%), οι διαλέξεις, τα συνέδρια και οι ημερίδες (12.5%), αλλά και η εισαγωγή νέων ΗΠΠ (12.5%). Ωστόσο, το 15.6% των εργαζομένων θεωρούσε ότι η βιβλιοθήκη δεν ενημερωνόταν για τις εξελίξεις στις ΗΠΠ.

4.2. Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης

Οι εργαζόμενοι κλήθηκαν να σημειώσουν σε ποιες ΗΠΠ έχουν πρόσβαση. Το 96.1% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η βιβλιοθήκη τους παρείχε πρόσβαση στον ηλεκτρονικό κατάλογο και το 95.3% δήλωσε ότι είχε δυνατότητα χρήσης του Διαδικτύου. Το 91.4% των βιβλιοθηκονόμων σημείωσε ότι είχε πρόσβαση σε online βάσεις δεδομένων, ενώ το 89.1% σε ηλεκτρονικά περιοδικά. Συγκριτικά, η πηγή που είχε το χαμηλότερο ποσοστό παροχής πρόσβασης ήταν τα Multimedia/CD-ROMs (71.1%). Το 50.8% των βιβλιοθηκονόμων πίστευε ότι η βιβλιοθήκη του παρείχε πρόσβαση σε αρκετές ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και δεν υπήρχε ανάγκη πρόσκτησης νέων, ενώ το 39% απάντησε θετικά στην παροχή νέων. Το 8.6% του συνολικού πληθυσμού, που απάντησε θετικά στην ανάγκη παροχής περισσότερων ΗΠΠ από τις βιβλιοθήκες του, δήλωσε ότι χρειάζεται μέριμνα για την πρόσκτηση και τον εμπλουτισμό των online βάσεων δεδομένων. Ακόμη, το 3.2% θεώρησε ότι υπάρχει ανάγκη ανάπτυξης των ηλεκτρονικών περιοδικών, το 5.5% εκδήλωσε παρόμοια άποψη για τα Multimedia/CD-ROMs, ενώ το 1.6% πρότεινε την παροχή πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων έγινε αντιληπτό ότι η πληροφόρηση στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες χωλαίνει όχι τόσο στα είδη των πηγών (π.χ. ηλεκτρονικά περιοδικά, βάσεις δεδομένων), αλλά στο εύρος του θεματικού περιεχομένου τους, καθώς προτάθηκε η αύξηση της πληροφόρησης των ηλεκτρονικών πηγών που ήδη παρέχονταν.

Σχετικά με τη γραπτή πολιτική για την ανάπτυξη των ΗΠΠ στις βιβλιοθήκες, περίπου το 50% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε την απουσία γραπτής πολιτικής στο χώρο εργασίας του. Θα μπορούσε, λοιπόν, να διατυπωθεί η άποψη ότι οι εν λόγω βιβλιοθήκες, ακόμη και αν παρέχουν πληθώρα ηλεκτρονικών πηγών, έχουν μείνει πίσω στον τομέα της οργάνωσης και του προγραμματισμού των ενεργειών για την ανάπτυξη αυτών των πηγών. Από την άλλη, το 25% των εργαζομένων ανέφερε ότι η βιβλιοθήκη του ακολουθεί γραπτή πολιτική για την ανάπτυξη των ΗΠΠ, ενώ το 19.5% δήλωσε άγνοια επί του θέματος.

Όσον αφορά στη συχνότητα χρήσης των ΗΠΠ, το 90.6% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε ότι χρησιμοποιούσε καθημερινά τον ηλεκτρονικό κατάλογο. Το 3.2% των εργαζομένων έκανε χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου εβδομαδιαία, μηνιαία, ή σπάνια, ενώ μόλις το 0.8% δε τον χρησιμοποιούσε καθόλου. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι η συνολική χρήση του Διαδικτύου από τους βιβλιοθηκονόμους ήταν πολύ μεγάλη (93%). Το 85.9% των εργαζομένων ανέφερε ότι χρησιμοποιούσε τις υπηρεσίες του Διαδικτύου καθημερινά, το 3.9% εβδομαδιαία, το 3.1% από μηνιαία έως σπάνια και το 0.8% καθόλου. Το 59.4% των βιβλιοθηκονόμων χρησιμοποιούσε καθημερινά τις online βάσεις δεδομένων, το 17.2% τις χρησιμοποιούσε

εβδομαδιαία, το 2.3% μηνιαία, το 6.3% σπάνια, ενώ μόλις το 1.6% των ερωτηθέντων δεν τις χρησιμοποιούσε καθόλου. Επίσης, από το 74.2% των ερωτηθέντων που χρησιμοποιούσε τα ηλεκτρονικά περιοδικά, το 28.1% έκανε καθημερινή χρήση τους, το 20.3% έκανε εβδομαδιαία χρήση και το 7% τα χρησιμοποιούσε μηνιαία. Το 18.8% των συμμετεχόντων χρησιμοποιούσε σπάνια τα ηλεκτρονικά περιοδικά, ενώ το 9.4% δεν έκανε χρήση τους. Από την άλλη, από το 69.5% των ερωτηθέντων που χρησιμοποιούσε τα Multimedia/CD-ROMs, το 28.9% τα χρησιμοποιούσε καθημερινά, το 10.9% εβδομαδιαία, ενώ μηνιαία χρήση τους γινόταν από το 16.4% των εργαζομένων και σπάνια από το 13.3%. Το ποσοστό των ατόμων που δε χρησιμοποιούσε καθόλου τα Multimedia/CD-ROMs ανερχόταν στο 4.7%. Σημειώνεται ότι η προτίμηση των βιβλιοθηκονόμων στον ηλεκτρονικό κατάλογο και το Διαδίκτυο μπορεί να αποτελεί συνέπεια του γεγονότος ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απασχολείτο στο τμήμα βιβλιογραφικής επεξεργασίας της βιβλιοθήκης (32%).

Η έρευνα προσπάθησε να αποκωδικοποιήσει τους λόγους που αποτρέπουν τους βιβλιοθηκονόμους από τη χρήση των ΗΠΠ. Όπως διαφαίνεται από τον πίνακα 1, τα τεχνικά προβλήματα (15.6%) όπως η παλαιότητα των Η/Υ, η χαμηλή ταχύτητα σύνδεσης με το Διαδίκτυο, καθώς και η “πτώση” του δικτύου αποτελούσαν τον ισχυρότερο λόγο αποτροπής χρήσης των ΗΠΠ. Η έλλειψη εκπαίδευσης και εξοικείωσης με τις ΗΠΠ (6.2%), και η έλλειψη γνώσης χειρισμού συγκεκριμένων εργαλείων είχε ως αποτέλεσμα την αποφυγή χρήσης τους από τους βιβλιοθηκονόμους. Άλλοι λόγοι που αναφέρθηκαν ήταν η έλλειψη χρόνου, η φύση της εργασίας¹ τους και τα προβλήματα που συναντούσαν στην online ανάκτηση των πληροφοριών. Αξίζει να αναφερθεί ότι το 14.1% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε ότι δεν υπάρχει κανένας ανασταλτικός παράγοντας που να επηρεάζει τη χρήση των ΗΠΠ.

Πίν. 1. Λόγοι αποτροπής χρήσης των ΗΠΠ

	Απόκριση	%
Τεχνικά προβλήματα	20	15.6
Έλλειψη εκπαίδευσης/εξοικείωσης	8	6.2
Έλλειψη χρόνου	6	4.7
Η φύση της εργασίας	6	4.7
Προβλήματα online ανάκτησης πληροφοριών	4	3.1
Μικρή ζήτηση από τους χρήστες	2	1.6
Κανένας ανασταλτικός παράγοντας χρήσης	18	14.1

Το 37.5% των εργαζομένων δήλωσε ότι η ταχύτητα ήταν ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιούσε τις ηλεκτρονικές πηγές (βλέπε πίν. 2). Η ταχύτητα αυτή αναφέρεται, τόσο στην πρόσβαση στην πληροφορία και την εξυπηρέτηση των χρηστών, όσο και στην ταχύτητα ενημέρωσης των ηλεκτρονικών πηγών. Το 32.8% των βιβλιοθηκονόμων ανέφερε ότι η ίδια η φύση της εργασίας τους προτρέπει στη χρήση των ΗΠΠ. Η ευκολία και η ευχρηστία των ηλεκτρονικών πηγών είναι ένας επιπλέον λόγος για τον οποίο τις χρησιμοποιεί το 18% των βιβλιοθηκονόμων. Ορισμένα στοιχεία που επιβεβαιώνουν την ευκολία χρήσης των ηλεκτρονικών πηγών είναι το φιλικό περιβάλλον εργασίας σε πολλές ηλεκτρονικές πηγές και οι σύνδεσμοι που παραπέμπουν σε πηγές με συναφή πληροφόρηση στο Διαδίκτυο.

Πίν. 2. Λόγοι που ωθούν στη χρήση των ΗΠΠ

	Απόκριση	%
Ταχύτητα	48	37.5
Η φύση της εργασίας	42	32.8

¹ Για τις ανάγκες της έρευνας ως φύση εργασίας νοείται το αντικείμενο ενασχόλησης των εργαζομένων στις βιβλιοθήκες και η σχέση του ή μη με τις ΗΠΠ και το Διαδίκτυο.

Ευκολία/ευχρηστία	23	18
Πληθώρα πληροφοριών	18	14.1
Προσωπικές ανάγκες	13	10.2
Εγκυρότητα/αξιοπιστία	6	4.7
Πίεση από τρίτους	4	3.1

4.3.Υπηρεσίες Διαδικτύου

Όσον αφορά στη χρήση των υπηρεσιών του Διαδικτύου, το 90.6% των βιβλιοθηκονόμων χρησιμοποιούσε καθημερινά τον Παγκόσμιο Ιστό, το 4.7% τον χρησιμοποιούσε εβδομαδιαία, μηνιαία ή σπάνια, ενώ το 2.3% των εργαζομένων δεν τον χρησιμοποιούσε καθόλου. Μόλις το 10.9% των βιβλιοθηκονόμων έκανε καθημερινή χρήση του TELNET, ενώ το 6.2% εβδομαδιαία και μηνιαία. Το 43% των βιβλιοθηκονόμων έκανε σπάνια χρήση του TELNET, το 15.6% δεν το χρησιμοποιούσε καθόλου και το 6.3% είχε άγνοια γύρω από την υπηρεσία αυτή. Το 7.8% των εργαζομένων χρησιμοποιούσε καθημερινά το FTP, το 11.7% έκανε εβδομαδιαία χρήση του, ενώ το 4.7% μηνιαία. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι, μάλιστα, δήλωσαν ότι χρησιμοποιούσαν σπάνια το FTP (32.8%). Από την άλλη, το 20.3% των βιβλιοθηκονόμων δε χρησιμοποιούσε καθόλου την υπηρεσία FTP, ενώ το 7% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δε γνώριζε την υπηρεσία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η φύση της εργασίας ήταν ο βασικός λόγος που απέτρεπε το 14.8% των βιβλιοθηκονόμων (από τη χρήση των υπηρεσιών του Διαδικτύου. Το 10.2% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι αντιμετώπιζε τεχνικά προβλήματα στη χρήση των υπηρεσιών του Διαδικτύου, όπως η χαμηλή ταχύτητα του δικτύου, η παλαιότητα των υπολογιστών, αλλά και οι γενικότερες ελλείψεις υλικοτεχνικής υποδομής. Επισημαίνεται ακόμη ότι το 7% των εργαζομένων δε μπορούσε να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του Διαδικτύου λόγω έλλειψης εκπαίδευσης και εξοικείωσης, το 5.5% λόγω φόρτου εργασίας και το 3.9% λόγω της ικανοποίησης των αναγκών του κυρίως από τον Παγκόσμιο Ιστό, οπότε δεν έκανε χρήση άλλης υπηρεσίας.

Πίν. 3. Λόγοι που αποτρέπουν τη χρήση των υπηρεσιών του Διαδικτύου

	Απόκριση	%
Η φύση της εργασίας	19	14.8
Τεχνικά προβλήματα	13	10.2
Έλλειψη εκπαίδευσης	9	7
Ο φόρτος εργασίας/έλλειψη χρόνου	7	5.5
Ικανοποίηση από μεμονωμένη υπηρεσία	5	3.9
Προβλήματα online ανάκτησης πληροφοριών	2	1.6
Κανένας ανασταλτικός παράγοντας	6	4.7

Αναφορικά με τα προγράμματα πλοήγησης που χρησιμοποιούσαν οι βιβλιοθηκονόμοι, το 72.7% έκανε χρήση του Internet Explorer, ενώ το 61.7% του Netscape (Navigator, Communicator) για λόγους όπως η ευκολία χρήσης και η εξοικείωση. Ωστόσο οι περισσότεροι βιβλιοθηκονόμοι θεωρούσαν το Netscape πιο ολοκληρωμένο πρόγραμμα πλοήγησης. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνταν περισσότερο από τους βιβλιοθηκονόμους για την ανάκτηση πληροφοριών από το Διαδίκτυο ήταν ο κατάλογος Yahoo! (48.4%), οι μηχανές αναζήτησης AltaVista (32.8%), Google (30.5%) και Lycos (13.3%). Ακόμη αναφέρθηκαν και άλλα εργαλεία αναζήτησης πληροφοριών, όπως το Metacrawler, το NorthernLight, το Askjeeves και το Excite, ωστόσο η χρήση που συγκέντρωσαν δεν ήταν μεγαλύτερη του 5%. Από τα ελληνικά εργαλεία αναζήτησης, οι βιβλιοθηκονόμοι χρησιμοποιούσαν το in.gr (31.2%), το Pathfinder (5.5%), το Flash.gr (3.1%) και το Robby (2.3%).

4.4. Εκπαίδευση

Ένα ακόμη θέμα με το οποίο ασχολήθηκε η έρευνα ήταν και αυτό της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων στις ΗΠΠ. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι το 77.3% των εργαζομένων είχε εκπαιδευθεί στη χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου, το 60.9% στις online βάσεις δεδομένων και το 55.5% στον Παγκόσμιο Ιστό. Επίσης, το 45.3% των βιβλιοθηκονόμων είχε λάβει εκπαίδευση γύρω από τα ηλεκτρονικά περιοδικά, ενώ το 41.4% και 36.7% στο FTP και το TELNET αντίστοιχα. Η πηγή στην οποία είχε εκπαιδευτεί το μικρότερο ποσοστό των βιβλιοθηκονόμων ήταν τα Multimedia/CD-ROMs (26.6%). Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι το 10.9% των εργαζομένων δεν είχε λάβει ποτέ εκπαίδευση σε οποιαδήποτε από τις ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης. Η εκπαίδευση που είχαν λάβει οι εργαζόμενοι στη χρήση των ΗΠΠ στηριζόταν κυρίως σε σεμινάρια (85.9%). Το 14.8% των βιβλιοθηκονόμων παρακολουθούσε συνέδρια, διαλέξεις, ημερίδες, ενώ λιγότερο από 4% βασιζόταν σε μαθήματα ιδιωτικών σχολών, στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών των Τμημάτων Βιβλιοθηκονομίας, σε επικοινωνία με συναδέλφους ή και σε αυτοδιδασκαλία.

Στα πλαίσια της έρευνας ζητήθηκε από τους βιβλιοθηκονόμους να προσδιορίσουν τις ΗΠΠ στις οποίες θεωρούσαν ότι χρειαζόνταν περαιτέρω εκπαίδευση, έστω και αν έχουν ήδη εκπαιδευθεί σε αυτές. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι τη μεγαλύτερη ανάγκη για εκπαίδευση την είχαν στα ηλεκτρονικά περιοδικά (46.9%), τα Multimedia/CD-ROMs (33.6%) και τις online βάσεις δεδομένων (28.9%). Το 25.8% των βιβλιοθηκονόμων είχε την ανάγκη εκπαίδευσης στο FTP, το 18.8% στο TELNET, το 8.6% στον Παγκόσμιο Ιστό και το 3.9% στο Σχεδιασμό Ιστοσελίδων για βιβλιοθήκες. Κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι το 14.8% των ερωτηθέντων έκρινε άσκοπη την περαιτέρω εκπαίδευσή του στις ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης γεγονός που δημιουργεί ερωτήματα τόσο για τον ρόλο τους σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον εργασίας, όσο και για τη δυνατότητα τους να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις στις πηγές αυτές.

Πίν. 4. ΗΠΠ που οι βιβλιοθηκονόμοι χρειάζονται περαιτέρω εκπαίδευση

	Απόκριση	%
Ηλεκτρονικά Περιοδικά	60	46.9
Multimedia/CD-ROMs	43	33.6
Online Βάσεις Δεδομένων	37	28.9
FTP	33	25.8
TELNET	24	18.8
Παγκόσμιος Ιστός	11	8.6
Ηλεκτρονικός Κατάλογος	7	5.5
Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο	7	5.5
Σχεδιασμός Ιστοσελίδων	5	3.9
Καμία εκπαίδευση	19	14.8

Όσον αφορά στην επίδραση της εκπαίδευσης στη βιβλιοθηκονομική εργασία, το 14.8% των βιβλιοθηκονόμων πίστευε ότι η εκπαίδευση επέδρασε πάρα πολύ θετικά στην εργασία του, το 30.5% αρκετά και το 34.4% πολύ. Τέλος, μόλις το 7% απάντησε ότι η επίδραση της εκπαίδευσης που είχε λάβει στη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών ήταν μικρή ή μηδενική. Αιτιολογώντας την επίδραση της εκπαίδευσης στην εργασία τους, το 20.3% των συμμετεχόντων ανέφερε ότι είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της αυτοπεποίθησης και την αποδοτικότερη εργασία του, το 9.4% την τέλεση των εργασιών στη βιβλιοθήκη με μεγαλύτερη ευκολία, το 7% την ταχύτερη τέλεση των καθηκόντων του στον εργασιακό χώρο της βιβλιοθήκης, ενώ το 4.7% τον εκσυγχρονισμό και την αυτοματοποίηση της εργασίας του.

Από την άλλη, το 4.7% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η εκπαίδευση δεν είχε αξιόλογο αποτέλεσμα στην εργασία του επειδή ήταν ελλιπής.

Οι βιβλιοθηκονόμοι ανέφεραν τρεις κύριους λόγους για τους οποίους δεν έλαβαν εκπαίδευση στις ΗΠΠ. Το 2.3% των εργαζομένων ανέφερε ότι δεν έλαβε εκπαίδευση λόγω της προσωπικής ενασχόλησης και εμπειρίας του με τις ΗΠΠ και το 0.8% λόγω έλλειψης χρόνου για την παρακολούθηση εκπαιδευτικών και ενημερωτικών προγραμμάτων. Ένα άτομο, ωστόσο, δήλωσε ότι δεν είχε τη δυνατότητα να συμμετάσχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα επειδή ήταν συμβασιούχος και όχι μόνιμος υπάλληλος, δήλωση που υποστηρίχθηκε και από άλλους βιβλιοθηκονόμους σε αρκετά σημεία του ερωτηματολογίου. Σ' αυτή την ιδιάζουσα περίπτωση η πρόσβαση του προσωπικού στην εκπαίδευση φάνηκε ότι γινόταν με κριτήριο την εργασιακή σχέση του με τη βιβλιοθήκη και όχι με την επιθυμία του για επαγγελματική κατάρτιση. Από τους βιβλιοθηκονόμους που δεν είχαν λάβει εκπαίδευση στη χρήση των ΗΠΠ (11.7%), το 6.3% δήλωσε την επιθυμία να εκπαιδευθεί σε αυτές, ενώ το 4.7% θεώρησε ότι δε χρειαζόταν εκπαίδευση. Από τους βιβλιοθηκονόμους που επιθυμούσαν να λάβουν εκπαίδευση στις ΗΠΠ, το 3.1% σημείωσε ότι ήθελε να εκπαιδευθεί σε όλες τις πηγές, ενώ από 0.8% στα Multimedia/CD-ROMs, τον ηλεκτρονικό κατάλογο, τις online βάσεις δεδομένων, αλλά και τα ηλεκτρονικά περιοδικά.

5. Συμπεράσματα

Η συγκεκριμένη έρευνα θέλησε να αποτυπώσει όσο το δυνατό πιστότερα την κατάσταση που επικρατεί στις βιβλιοθήκες των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της Θεσσαλονίκης. Από τις ηλεκτρονικές πηγές που ήταν διαθέσιμες στους βιβλιοθηκονόμους, εκείνες που χρησιμοποιούνταν περισσότερο ήταν ο ηλεκτρονικός κατάλογος και το Διαδίκτυο, ενώ τη μικρότερη χρήση είχαν τα ηλεκτρονικά περιοδικά. Ειδικότερα, η υπηρεσία του Διαδικτύου που χρησιμοποιούνταν, ως επί το πλείστον, ήταν ο Παγκόσμιος Ιστός με ποσοστό καθημερινής χρήσης 90.6%, το οποίο παρουσιάζεται αυξημένο περίπου κατά 5% σε διάρκεια τεσσάρων ετών (Γαρουφάλλου και Σιάτρη, 1999). Από την άλλη, αποδείχτηκε ότι η χρήση των TELNET και FTP έχει περιοριστεί συγκριτικά, παρόλο που ο αριθμός των βιβλιοθηκονόμων που γνωρίζουν τις υπηρεσίες αυτές έχει αυξηθεί. Ωστόσο, η χρήση τόσο του Διαδικτύου, όσο και των υπολοίπων ΗΠΠ επιβαρυνόταν, σύμφωνα με τις απόψεις του προσωπικού, κυρίως λόγω των τεχνικών προβλημάτων και της έλλειψης εκπαίδευσης. Παρά τις δυσκολίες αυτές, η χρήση των ΗΠΠ ασκούσε θετική επίδραση στην εργασία των βιβλιοθηκονόμων. Ειδικότερα, από την έρευνα έγινε αντιληπτή η ύπαρξη ενός ευνοϊκού κλίματος για τις ΗΠΠ, αλλά και η αποδοχή της χρήσης τους ως αποτελεσματικά βιβλιοθηκονομικά εργαλεία. Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι βιβλιοθηκονόμοι έδειξαν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στη σταθερότητα των πληροφοριών του Διαδικτύου και λιγότερη στον ηλεκτρονικό κατάλογο, καθώς οι ίδιοι φέρουν την ευθύνη για τα στοιχεία του, ενώ είναι ευρέως γνωστή η αστάθεια των πηγών του Διαδικτύου.

Ένα ακόμη συμπέρασμα, που προέκυψε από την έρευνα αυτή, ήταν η άμεση εξάρτηση μεταξύ της εκπαίδευσης στις ΗΠΠ και της χρήσης τους, σχέση που είχε ήδη επισημανθεί από την Burkhardt (1997). Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο μέρος των βιβλιοθηκονόμων είχε εκπαιδευτεί στον ηλεκτρονικό κατάλογο, τις online βάσεις δεδομένων και τον Παγκόσμιο Ιστό, πηγές που χρησιμοποιούνταν περισσότερο. Από την άλλη, λιγότεροι βιβλιοθηκονόμοι είχαν εκπαιδευτεί στα Multimedia/CD-ROMs και τα ηλεκτρονικά περιοδικά, που αποτελούσαν και τις πηγές με τη μικρότερη χρήση. Ωστόσο, η εκπαίδευση στις ΗΠΠ δεν είχε θετικές συνέπειες μόνο στη χρήση τους, αλλά και στην ίδια την εργασία των βιβλιοθηκονόμων, καθώς τους προσέδιδε αυτοπεποίθηση και τους καθιστούσε περισσότερο αποδοτικούς στην επιτέλεση των καθηκόντων τους. Από τα αποτελέσματα προέκυψαν δύο τάσεις σχετικά με το ζήτημα της Δια Βίου Εκπαίδευσης. Από τη μια, έγινε εμφανές ότι

υπήρχαν βιβλιοθηκονόμοι πρόθυμοι να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις του επαγγέλματός τους και να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα σε μια προσπάθεια αύξησης των ικανοτήτων τους. Από την άλλη, ορισμένοι εργαζόμενοι δε φάνηκαν διατεθειμένοι να λάβουν περαιτέρω εκπαίδευση, αλλά ούτε εκδήλωσαν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη των γνώσεών τους μέσω της συνεχούς ενημέρωσής τους. Η στάση των βιβλιοθηκονόμων αυτών έρχεται σε ρήξη με το ρόλο, που καλούνται να αναλάβουν οι βιβλιοθήκες και οι βιβλιοθηκονόμοι στην Κοινωνία της Πληροφορίας ως παράγοντες ανάπτυξης και υποστήριξης της Δια Βίου Εκπαίδευσης των χρηστών τους.

Μέσα από την έρευνα γίνεται εμφανές ότι οι ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης αποτελούν τη νέα πραγματικότητα στο χώρο των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και η χρήση τους έχει γίνει αποδεκτή στη συνείδηση των περισσότερων βιβλιοθηκονόμων. Η ανάπτυξη των ΗΠΠ, που είχε ήδη ξεκινήσει στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ Ι, αναμένεται να συνεχιστεί μέσω της οικονομικής ενίσχυσης του Γ' ΚΠΣ (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ). Έτσι, οι χρήστες μπορούν να προσμένουν στο εγγύς μέλλον περισσότερες, πιο αξιόπιστες και πιο ποιοτικές ηλεκτρονικές υπηρεσίες.

6. Προτάσεις

Στις μέρες μας θεωρείται απαραίτητη η διαρκής επαγρύπνηση των βιβλιοθηκών για την προσαρμογή τους στις συνεχείς εξελίξεις των ΗΠΠ, ώστε να είναι εφικτή η παροχή των καλύτερων δυνατών υπηρεσιών προς τους χρήστες τους. Παρακάτω παραθέτονται ορισμένες προτάσεις που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν από τις βιβλιοθήκες για την επίτευξη του σκοπού αυτού, αλλά και ορισμένες κατευθύνσεις για περαιτέρω έρευνα.

Ειδικότερα, προτείνεται στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες:

- *Η δημιουργία οργανωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.* Όπως ήδη έχει επισημανθεί η χρήση των ΗΠΠ από τους βιβλιοθηκονόμους επηρεάζεται άμεσα από την εκπαίδευση που έχουν λάβει. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμη η διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε τακτά χρονικά διαστήματα για την εξοικείωση του προσωπικού με τις νέες τεχνολογίες.

- *Η δημιουργία πολιτικής για την ανάπτυξη των ΗΠΠ.* Η γραπτή πολιτική μιας βιβλιοθήκης εκφράζει τον προγραμματισμό των ενεργειών, τους σκοπούς και τους στόχους της για το μέλλον. Ειδικότερα, όσον αφορά στις ηλεκτρονικές πηγές, η γραπτή πολιτική καθορίζει τη δράση της βιβλιοθήκης ως προς την εκπαίδευση τόσο των βιβλιοθηκονόμων, όσο και των χρηστών στις ΗΠΠ, αλλά και τη γενικότερη ανάπτυξή τους. Ταυτόχρονα, η πολιτική προσδιορίζει τις κατευθύνσεις που θα ακολουθηθούν από την εκάστοτε βιβλιοθήκη για τη διαχείριση των ηλεκτρονικών πηγών της.

- *Η σύσταση υπηρεσίας/τμήματος ηλεκτρονικών υπηρεσιών.* Η δημιουργία ενός τμήματος που θα έχει ως αντικείμενο απασχόλησης τις ΗΠΠ θεωρείται απαραίτητη για κάθε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη, καθώς το τμήμα αυτό θα φέρει την ευθύνη για την επιλογή, ανάπτυξη, διάδοση και συντήρηση των πηγών, τη διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για το προσωπικό και τους χρήστες, τη συνεργασία με άλλες βιβλιοθήκες σε θέματα ηλεκτρονικών υπηρεσιών, αλλά και την παρακολούθηση των διεθνών εξελίξεων στο συγκεκριμένο τομέα.

- *Η συνεργασία των βιβλιοθηκών των τριών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της Θεσσαλονίκης σε θέματα ΗΠΠ.* Η συνεργασία των παραπάνω βιβλιοθηκών σε τοπικό επίπεδο θα μπορούσε να επιφέρει θετικές συνέπειες στην ανάπτυξη και διαχείριση των ΗΠΠ. Ειδικότερα, θα ήταν εφικτή η εξοικονόμηση πόρων και ανθρώπινου δυναμικού μέσω της από κοινού αντιμετώπισης ζητημάτων, όπως η εξασφάλιση πρόσκτησης/πρόσβασης σε ΗΠΠ, η εκπαίδευση τόσο του προσωπικού όσο και των χρηστών στις ηλεκτρονικές πηγές, και η προώθηση της χρήσης τους στην ακαδημαϊκή κοινότητα.

Η βιβλιοθηκονομική κοινότητα έχει ανάγκη διεξαγωγής ερευνών που θα αποτιμήσουν την κατάσταση που επικρατεί στις βιβλιοθήκες και θα βοηθήσουν στην περαιτέρω ανάπτυξη τους. Στα πλαίσια αυτά θεωρείται χρήσιμη η περαιτέρω διερεύνηση θεμάτων, όπως:

- *Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται από τους χρήστες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Θεσσαλονίκης.* Μέσα από μια τέτοια έρευνα θα προέκυπταν στοιχεία χρήσης των πηγών αυτών ενώ ταυτόχρονα θα μελετούνταν οι λόγοι που ωθούν ή αποτρέπουν τη χρήση τους.

- *Έρευνα των αναγκών για εκπαίδευση στις ΗΠΠΠ του προσωπικού των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Θεσσαλονίκης.* Από τα αποτελέσματα μιας ανάλογης έρευνας θα επισημαίνονταν οι συγκεκριμένες εκπαιδευτικές ανάγκες των βιβλιοθηκονόμων ως προς την χρήση της εκάστοτε ηλεκτρονικής πηγής.

- *Διερεύνηση του επιπέδου συνεργασίας των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων της Θεσσαλονίκης με το εκπαιδευτικό προσωπικό του εκάστοτε Ιδρύματος ως προς τις ΗΠΠΠ.* Η διερεύνηση αυτού του θέματος θα προσδιόριζε το βαθμό συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και εκπαιδευτικού προσωπικού, θα ερευνούσε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και θα κατέγραφε τις σκέψεις και τις προτάσεις τους για μια αρμονική μελλοντική συνεργασία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ABDLOULAYE, KABA και MAJID, SHAHEEN (2000). Use of the Internet for reference services in Malaysian academic libraries. *Online Information Review*, **24**(5), σσ.381-388.
2. BURKHARDT, JOANNA M. (1997). The smallest academic libraries in the United States and electronic technology. *Reference & User Services Quarterly*, **37**(2), σσ.191-196.
3. CAHALAN, MARGARET W. και JUSTH, NATALIE M. (2003α, Φεβρουάριος 23). *Academic libraries: 1996*. Washington, DC: National Center for Education Statistics. <http://nces.ed.gov/pubs2000/2000326.pdf> [πρόσβαση 15/10/03].
4. CAHALAN, MARGARET W. και JUSTH, NATALIE M (2003β, Φεβρουάριος 23). *Academic libraries: 1998*. Washington, DC: National Center for Education Statistics. <http://nces.ed.gov/pubs2001/2001341.PDF> [πρόσβαση 15/10/03].
5. CULLEN, ROWENA και HUANWEN, CHENG (1999). The use of new technologies in reference and information work: a survey of training needs in China and New Zealand. *Asian Libraries*, **8**(6), σσ.195-214.
6. *ICONMAL '98: International Conference on New Missions of Academic Libraries in the 21st Century, Beijing, China, October 25-28, 1998* (1998). Beijing: Peking University Library. <http://www.lib.pku.edu.cn/98conf/> [πρόσβαση 15/10/03].
7. SAEED, HAMID κ.ά. (2000). Internet use in university libraries of Pakistan. *Online Information Review*, **24**(2), σσ.154-160.
8. TENOPIR, CAROL και ENNIS, LISA (1998). The digital reference world of academic libraries. *Online*, **22**(4), σσ.22-28. <http://www.onlinemag.net/OL1998/tenopir7.html> [πρόσβαση 15/10/03].
9. WEESSIES, KATHLEEN και WALES, BARBARA (1999). Internet policies in midsized academic libraries. *Reference & User Services Quarterly*, **39**(1), σσ.33-41.

10. ZUMALT, JOSEPH R. και PASICZNYUK, ROBERT W. (1998). The Internet and reference services: a real-world test of internet utility. *Reference & User Services Quarterly*, **38**(2), σσ.165-172.
11. ΓΑΡΟΥΦΑΛΛΟΥ, ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ και ΣΙΑΤΡΗ, ΡΑΝΙΑ (1998). Η επίδραση του Internet στις πληροφοριακές υπηρεσίες και βιβλιοθηκονόμους των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Στο: Καρυπίδου, Ράνια και Φαντζή, Ηρώ, επιμ. *Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού, 6^ο πανελλήνιο συνέδριο ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, Αθήνα, 5-7 Νοέμ. 1997*. Αθήνα: ΕΚΠΑ, σσ.166-181.
12. ΓΑΡΟΥΦΑΛΛΟΥ, ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ και ΣΙΑΤΡΗ, ΡΑΝΙΑ (1999). Η επίδραση της τεχνολογίας της πληροφόρησης στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκονόμους: αρχικά αποτελέσματα. Στο: Κλαψόπουλος, Γιάννης και Χαγιαλά, Νάντια, επιμ. *Οργάνωση και συνεργασία ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στην ψηφιακή εποχή: πρακτικά έβδομου πανελλήνιου συνεδρίου ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, Βόλος, 4-6 Νοέμ. 1998*. Βόλος: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, σσ.49-67.
13. ΖΑΧΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1990). Αυτοματοποίηση στις ελληνικές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες: μύθοι, πραγματικότητα και προοπτικές. Στο: *Νέες τεχνολογίες και ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων, Ινστιτούτο Γκαίτε, 22-23 Νοεμβρίου 1990*. Αθήνα: ΕΕΒ, σσ.43-49.
14. ΖΑΧΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ και ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, ΤΑΚΗΣ (1991). *Ελληνικές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες: σύνθεση, οργάνωση, λειτουργία, προοπτικές*. Ιωάννινα.
15. ΧΑΤΖΗΜΑΡΗ, ΣΤΕΛΛΑ και ΖΟΥΠΙΑΝΟΣ, ΣΠΥΡΟΣ (2002). Οι υπηρεσίες των ελληνικών επιστημονικών βιβλιοθηκών σε απομακρυσμένους χρήστες μέσω του παγκόσμιου ιστού: μια πρώτη καταγραφή. Στο: *Το μάνατζμεντ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: πρακτικά 10ου πανελλήνιου συνεδρίου ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 15-17 Οκτωβρίου 2001*. Θεσσαλονίκη: Υ.ΒΙ.Π, σσ.198-212.